

Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровський педагогічний коледж
Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара

Предмет Історія України

Тема 1 Вступ до історії України. Найдавніша історія України. Додержавний період.

Лекція

Назва та № спеціальності 5.01010101 Дошкільна освіта

Рівень підготовки базова загальна середня освіта

Розроблено викладачем: О. С. Коваль
Розглянуто та затверджено
на засіданні циклової комісії
суспільно-гуманітарних дисциплін
Протокол № ___ від _____ р.
Голова циклової комісії _____ Є. М. Моренко

Міністерство освіти і науки України
Дніпропетровський педагогічний коледж
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Навчально – методична карта заняття № 1-2

Назва та № спеціальності 5.01010101 Дошкільна освіта

Рівень підготовки базова загальна середня освіта

Дисципліна Історія України

Тема: Вступ до історії України. Найдавніша історія України. Додержавний період

Тип заняття: Лекція

Мета заняття *навчальна* – сформувати уявлення про хронологічні межі та предмет історії України, дати визначення поняттям «палеоліт», «мезоліт», «трипільська культура», «археологічні пам'ятки», «історіографія»; *розвиваюча* – розвивати мислення, мовлення, пам'ять студентів, увагу та вміння сприймати лекційний матеріал; *виховна* – виховувати поважне ставлення до людства.

Забезпечення заняття:

* *роздатковий матеріал*

підручники, інформаційні технології, картинки із зображеннями, які стосуються даної теми, карта

* *ТЗН*

Ноутбук, мультимедійний проектор, екран

Література:

Базова

1. Антонюк О.В. Формування етнополітики української держави. - К., 1999.
2. Балошок В. Українська етнічна спільнота: етногенез, історія, етнімія / Відп. Ред. Г. Скрипник. - Біла Церква, 2008.
3. Баран В. Д. Історичні витоки українського народу. – К., 2005.
4. Богданова О.М. Джерелознавство історії України: теорія, методика історії. – Навч.- метод. посіб. – 2-е вид. – Харків, 2005.
5. Брайчевський М. Вступ до історичної науки: Навчальний посібник. – К., 1995.

8. Гирич І. Історія України нового часу в сучасній шкільній освіті. – К., 2009.
9. Етнічні процеси у середньовічному слов'янському світі (Матеріали
10. “круглого столу” // Укр.іст.журн.- 2001.- № 3.
11. Велика історія України: У 2 т.Т.І / Зладив М. Голубець. – К., 1993. – С.11-61.
12. Грабовський С. , Ставроянні С. , Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. – К., 1995. – С. 7-62.
13. Грушевський М. Ілюстрована історія України. – К., 1990. – С. 9-48.
14. Грушевський М. Очерк истории украинского народа. – К., 1990. – С. 5-33.
15. Давня історія України: У 2 кн. / Толочко П. (кер. авт. кол.), Козак Д., Крижицький С. та ін. – К., 1995.
16. Дорошенко Д. Нарис історії України. – Львів, 1991. – С. 32-46.
17. Ефименко А. История украинского народа. – К., 1990. – С. 9-26.
18. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України. – Львів, 1992. – С. 7-12.
19. Історія України: нове бачення: У 2 т. Т.І / Під ред.В.Смолія. – К., 1995. – С. 5-39.
20. Крип'якевич І. Історія України. – Львів, 1990. – С. 22-33.
18. Лановик Б., Матисякевич З., Матейко Р. Історія України. – Тернопіль, 1995. – С. 6-13.
21. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т.І. – К., 1992. – С. 13-85
22. Субтельний О. Україна: історія. – К., 1991. – С. 17-32.

Додаткова

1. Брайчевський М. Антське царство. Конспект історії України. Нова концепція // Старожитності. – 1991. – № 5
2. Брайчевський М. Скіфи. Конспект історії України. Нова концепція// Там же. – №4.
3. Василенко Г. Велика Скіфія. – К., 1991
4. Василенко Г. Руси. –К.,1990.
5. Грушевський М. Очерк истории украинского народа. – К., 1990. – С. 5-33.
6. Залізняк Л. Про козаків, аріїв та їхню праатьківщину // Старожитності. – 1992. – № 5.
7. Зварич І. Т. Етнополітика в Україні: регіональний контекст. – К., 2009.
8. Калакура Я. Українська історіографія. – К., 2004
9. Калакура Я. Українська історіографія. – К., 2004.
- 10.Калакура Я. Історичні засади українознавства. – К., 2007.
- 11.Касьянов Г.В. Сучасна історія України: проблеми, версії, міркування.// Укр. іст. журнал. – 2006. - №4.
- 12.Кондратенко О. Українська академічна історична наука (1944-1956 рр.) – К., 2009.

13. Кульчицький С. В. Про чергове засідання Спільної українсько – російської комісії істориків // Укр. іст. журн.–2009.–№1.
- 14.
15. Паїк В. «Велика Скитія» – велика Сколотія // Державність. – 1992. – № 1-2.
16. Опис Скитії Геродота // Л.Ч.К. – 1993. – № 7-9.
17. Мартинов А. Ю. Історичні знання в умовах глобалізації // Укр. іст. журн.-2009.-№1.
18. Масненко В.В. Історична пам'ять як основа формування національної свідомості.// Укр. іст. журнал. – 2002. - №5.
19. Мілов Л. Географічні фактори історичного прогресу / / Незалежна газета. 2003.
20. Литвин В.М. Історія України: Підручник. 3-є доопрац. та допов. вид. – К.,2009.
21. Політична історія України: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В.І.Танцюри.- К.: Академвидав, 2008.
22. Рент О. Україна ХІХ – ХХ ст.: Роздуми та студії історика. – К., 2009.
23. Стельмах С.П. Історична думка в Україні ХІХ – поч. ХХ ст. – К.,1997.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

- організація студентів;
- повідомлення теми лекції;
- запис теми, плану, літератури.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Актуалізація опорних знань і мотивація навчальної діяльності.

1. Історію вивчають для того, щоб
2. За допомогою чого вивчають історію ?
3. Які періоди виділяють в історії ?

Викладення матеріалу за планом

1. Предмет і завдання курсу історії України.
2. Проблеми періодизації історії України.
3. Історіографія курсу історії України.
4. Вплив природно - географічних факторів на розвиток історії України.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

- закріплення вивченого матеріалу;
- відповіді на запитання студентів;
- підбиття підсумків;
- завдання для самостійної поза аудиторної роботи. Опрацювати відповідний до теми параграф підручника.

СТРУКТУРА ЛЕКЦІЇ

Тема 1 Вступ до історії України. Найдавніша історія України. Додержавний період.

Основні поняття:

Анімізм

- віра в існування душі і духів, які керують матеріальним світом.

Залізний вік

- період ранньої історії людства (I тис. до н. е.), який визначається розвитком металургії і використанням залізних виробів (ножі, сокири, посуд, зброя, прикраси тощо).

Збиральництво

- одна з найстаріших форм господарської діяльності людини, що полягає у збиранні для поживи та інших потреб дикорослих коренів, плодів, ягід, меду, молюсків, комах та інших продуктів.

Кам'яний вік

- найдавніший культурно-історичний період у розвитку людства, коли основні знаряддя праці і зброя виготовлялися головним чином з каменю, але вживалося також дерево і кістку. Він тривав майже два мільйони років. Історики поділили його на чотири епохи і дали їм назви, що походять від грецького слова "літос" - "камінь". Це палеоліт (давній кам'яний вік), мезоліт (середній кам'яний вік), неоліт (новий кам'яний вік) та енеоліт (мідно-кам'яний вік). В кінці кам'яного віку поширилося використання глиняного посуду.

Магія

- обряди і дії, засновані на вірі в здатність людини надприродним шляхом впливати на інших людей, тварин, явища природи, а також богів і духів.

Матріархат

– ранній період у розвитку первіснообщинного ладу (від палеоліту до розвинутого неоліту), який характеризувався наявністю материнського роду і рівноправним з чоловіком, а пізніше провідним становищем жінки у суспільстві.

Наскельний живопис

- зображення в печерах, виконані людьми епохи палеоліту.

Плем'я

- спільність людей, яка базується на єдиному походженні кількох родин, проживає в одній місцевості, має єдину мову і звичаї.

Полювання

- промисел, що полягає у пошуку, переслідуванні та здобичі (захоплення або вбивство) деяких видів диких тварин.

Рід

- колектив родичів, які разом проживають та володіють спільним майном.

Рільництво

- вирощування польових культур як галузь сільського господарства.

Ремесло

- поточне виготовлення певного різновиду предметів господарювання на основі ручної праці.

Родова община

- об'єднання членів одного роду, які ведуть спільне господарство.

Скотарство

- галузь сільського господарства, що займається розведенням і використанням сільськогосподарських тварин.

Сусідська община

- поселення людей, яких не пов'язують кровні узи, але вони займають певну обмежену територію, яку обробляють колективно.

Тотемізм

- одна з первісних форм релігійних вірувань, відповідно до якої поклонялися певному виду тварин чи рослин, що вважалися охоронцями роду.

Фетишизм

- поклоніння предметам неживої природи, які нібито наділені надприродньою силою.

Вивчення нового матеріалу.

План

- 1. Предмет і завдання курсу історії України.**
- 2. Проблеми періодизації історії України.**
- 3. Історіографія курсу історії України.**
- 4. Вплив природно - географічних факторів на розвиток історії України.**

1. Предмет і завдання курсу історії України.

Історія України належить до тих загальноосвітніх дисциплін, які вивчаються у всіх навчальних закладах, є однією з базових курсів, котрі формують як світогляд, так і духовну сферу людини. **Предметом** курсу є *історія й розвиток людського суспільства на всіх етнічних українських землях з найдавніших часів до сьогодення.*

Головними завданнями курсу є:

- формування історичного мислення, наукового світогляду;
- набуття навичок науково-історичного аналізу;
- виявлення логіки та об'єктивних закономірностей історичного процесу;
- виховання високого рівня культури, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

Вивчення предмета «Історія України» забезпечує також і реалізацію загальноосвітніх компетентностей: загальнонаукова, загальнокультурна, громадянська, вміння вчитися.

2. Проблеми періодизації історії України.

Взагалі потрібно сказати: “Навіщо потрібна періодизація історії?”. Періодизація історії потрібна в першу чергу для зручності вивчення історії, для того щоб як дослідникам, так і історикам-любителям було легше займатися історією, фільтрувати велику кількість історичних джерел за хронологічним, культурологічним чи іншими принципами. Також періодизація історії дозволяє поглянути на історію під певним кутом, з точки зору воєнного, політичного, культурного, економічного, соціального розвитку.

На сьогодні, Історична Наука в Україні накопичила велику кількість періодизацій історії України. Розглянемо декілька із них.

Формаційний підхід до періодизації. В основу формаційного підходу покладено соціально-економічний розвиток суспільства, основні періоди:

1. Первісно-общинна формація. Виникає з появою першої людини на території сучасної України (1 млн. років тому) до появи перших держав на території України (Київська Русь – IX ст.). Цей період характеризують: відсутність приватної власності, общинне існування людей, відсутність класів, слабкий розвиток продуктивних сил.

2. Рабовласницька формація. Виникає з появою перших цивілізацій. На території України класично не була представлена в перших слов'янських державах, а лише в іноетнічних державах – міста держави в Північній Причорномор'ї, пізніше Римська імперія. Рабовласницька формація характеризується наявністю приватної власності, експлуатацією (рабство) та більш високим розвитком продуктивних сил. Виникають антагоністичні класи – раби та рабовласники.

3. Феодальна формація. Виникає з появою феодальної держави Київська Русь у IX ст. Період феодалізму тривав на території України від IX ст до 1861 року – відміни кріпосного права в Російській імперії. У цей період продовжує існувати приватна власність, людство існує в межах двох великих класів – феодалів, які володіли землею та кріпаками, які були прикріплені до землі, але були особисто вільні. Продуктивні сили набагато зростають у порівнянні з рабовласницькою формацією – кріпаки були зацікавлені в результатах своєї праці.

4. Капіталістична формація. На території України виникає після відміни кріпацтва в Росії 1861 рік та Австрії 1848 рік. Тривала до 1917 року – Світової Соціалістичної Революції. В період капіталізму існують два “ворожі” класи – капіталісти (власники капіталів) та пролетаріат. Продуктивні сили розвиваються виходять на небачений рівень.

5. Комуністична формація. Виникає після 1917 року і повалення старого режиму. Характеризується відсутністю експлуатації людини людиною та класів. Проте це було тільки в теорії, на практиці було зовсім інше.

За характером розвитку суспільних відносин існує ще одна, цікава (як на нашу думку періодизація). Періодизація історії України за рівнем розвитком суспільства:

1. Доіндустріальне суспільство (аграрне або традиційне). Виникає з появою перших людей на території України, проіснувало до 30-х років XX ст –

примусової колективізації та руйнування традиційного села. Основна маса населення України – це селяни, які займаються сільським господарством.

2. *Індустріальне суспільство*. Хронологія: 1930-ті до 1991 року. Більшість населення України проживає в містах, основа економіки – промисловість.

3. *Постіндустріальне суспільство*. Ця стадія історичного розвитку триває з 1991 року отриманням незалежності Україною до сьогодні. Більшість населення України працює в сфері послуг.

Культурологічна періодизація. Складена за принципом домінування культурних парадигм:

1. *Дохристиянська цивілізація або міфологічна* – від появи людини на території сучасної України до прийняття християнства у 988 року. Домінування міфологічного світогляду.

2. *Християнська цивілізація* – 988 – 1917 – утворення СРСР та перехід на марксистський світогляд. Домінування християнської культури та світогляду.

3. *Марксистська цивілізація*. 1917 -1991 рр. – часи існування СРСР. В українському суспільстві домінує марксистський світогляд.

4. *Постхристиянська цивілізація*. Від 1991 року – в українському суспільстві домінує постхристиянська культурна парадигма.

Остання періодизація яку ми розглянемо – Хронологічна, яка є найбільш простою і побудована за хронологічним принципом. Періодизація історії України за хронологічним принципом, хоч і з невеликими відмінностями, проте практично відповідає періодизації всесвітньої історії (Історії Європи).

Хронологічна періодизація:

1. *Давня історія України* – від появи першої людини (1 млн років тому) до VI ст. – виникнення перших слов'янських державних утворень (проте часто Давню історію України продовжують до XIII ст. остаточної загибелі Київської Русі).

2. *Середньовічна історія України* – VI ст. (або XIII ст.) до 1569 року – Люблінська унія – створення Речі Посполитої. Основні віхи періоду – Існування Київської Русі, удільний період, Русько-Литовська держава.

3. *Нова історія України* – 1569 – 1914 (або початок XX ст.) до початку Українських національних змагань під час Першої Світової війни. Перебування України у складі Речі Посполитої, а пізніше у складі Австро-Угорської та Російської імперій.

4. Новітня Історія України – Від 1914 року, продовжується і нині. Основні віхи : Українська національна революція, перебування у складі СРСР, незалежна Україна

3. Історіографія курсу історії України.

Джерелами історії є пам'ятки минулого, які використовуються при дослідженні історичного процесу. Можна виділити такі види джерел: **речові** (знаряддя виробництва, предмети побуту, монети, споруди тощо); **писемні** (записи на папірусі, пергаменті, бересті, папері); **етнографічні** (дані про характерні особливості культури, побуту, звичаїв); **лінгвістичні** (мова, діалекти); **усні** (пісні, думи, легенди, перекази, прислів'я, приказки). Окремо варто згадати ще один вид джерел - **графіті**. Це стародавні написи на стінах, на речах, на склі, на кераміці і т. п.

Кожна наука має свою історію формування й розвитку. Наука, що вивчає, як виникла і розвивалась історична думка, як проходив процес нагромадження історичних знань, має назву **історіографія** (із грец. - опис історії).

Студентам потрібно звернути увагу на те, що вивчення історії України почалось давно, однак перетворення історичних знань в науку відбувалося з кінця XVIII - упродовж XIX ст. Для розвитку української історичної науки в цей час найбільш зробили - Михайло Максимович, Микола Костомаров, Володимир Антонович, Михайло Грушевський. В перші десятиліття XX ст. вивчення історії України продовжили М. Грушевський, Д. Багалій, М. Слабченко, Д. Яворницький, Д. Дорошенко, І. Крип'якевич та інші.

В радянський період, починаючи з кінця 20-х років, склалися несприятливі умови для розвитку історичної науки в цілому і для історії України зокрема. Характерним для цього часу став розгляд історичного розвитку України як складової частини загальноросійського історичного процесу. Унаслідок цього цілі періоди в історії України залишалися поза увагою дослідників, порушувався принцип об'єктивності, вчені не мали можливості вийти за межі існуючих ідеологічних догм. Проте, вважати цей період в українській історіографії як цілком негативний було б несправедливо. Не маючи можливості змінити домінуючі методологічні підходи, дослідники зосередили свою увагу на накопиченні фактичного матеріалу, пошуку й залученню у науковий обіг нових документів; значними були досягнення в археології.

На сучасному етапі історики намагаються подолати попередні хиби, переосмислити минуле, глибоко усвідомивши історичну правду з усіма її

суперечностями і на основі цього відтворити об'єктивну картину історичних подій в Україні, співвіднести її із сучасністю.

4. Вплив природно - географічних факторів на розвиток історії України.

Територіальний устрій будь-якої країни, з одного боку, носить штучний характер, в тому сенсі, що воно проведено людьми (владними елітами) і неминуче має відбиток суб'єктивної волі. Але, з іншого боку, воно завжди має і якісь об'єктивні підстави, які можна об'єднати в кілька груп.

Природно-географічні чинники, у свою чергу, також поділяються на кілька видів.

По-перше, це ландшафт. Для Росії характерний рівнинний характер основного масиву її території, і, перш за все, в європейській її частині. Це призводить до того, що часто відсутні природні, виразно помітні рубежі для розмежування територій. Російські території традиційно не були захищені природними перешкодами: їх не захищали ні моря, ні гірські ланцюги.

Наступною характерною особливістю Росії є велика кількість повноводних річок. Її великому простору відповідають, за висловом С.М. Соловйова, «велетенські системи річок, які майже переплітаються між собою і становлять, таким чином, по всій країні водну мережу, з якої народонаселення важко було вивільнитися для особливої життя; як скрізь, так і у нас річки служили провідниками першого народонаселення, по них сіли племена, за ним з'явилися перші міста; так як найбільші з них течуть на схід або південний схід, то цим умови і переважне поширення Руської державної області в означену сторону ».

Таким чином, традиційно по річках відбувалося і розселення росіян, і заснування нових поселень, і освоєння нових територій; «басейни річок служили, та ще й служать тепер до певної міри, головним фактом моментом

не тільки в утворенні земної поверхні, але і в ході культурного та етнічного процесів людської історії ».

У той же час не можна сприймати річки тільки як природний рубіж між територіями (хоча найчастіше кордону між губерніями або областями були проведені саме по руслах річок). Значно більш важливо те, що річки виступають і засобом транспортної комунікації, об'єднуючим території. На думку Р. Пайпса, «якби не водні шляхи, до появи залізниці в Росії можна було б тягнути лише саме жалюгідне існування. Відстані такі великі, а вартість лагодження доріг при різкому перепаді температур настільки висока, що подорожувати по суші мало сенс лише взимку, коли сніг дасть достатньо гладку поверхню для саней. Цим пояснюється, чому росіяни так залежали від водного транспорту. До другої половини XIX ст. переважна частина товарів перевозилася на суднах і на баржах ».

Не випадково, тому, багато регіонів Росії історично створювалися в басейнах річок. Так, при проведенні катерининської губернської реформи «багато губернії виявилися витягнутими вздовж Волги, яка грала у той час роль незамінною транспортної магістралі». У сучасній Росії очевидними центрами, стягиваючими території, є річки Об для Тюменської області, Єнісей для Красноярського краю, Олена для Якутській республіки. Таким чином, річкова мережа в процесі територіального розширення держави забезпечувала єдність величезної країни, згуртовувала її і політично, і економічно.

Історичною проблемою Росії була і залишається відірваність від морів. За винятком абсолютно незаселеного Північного Льодовитого океану Росії належать лише затоки (Фінська затока) або частини внутрішніх морів (Чорного і Азовського). Все це призводить до того, що лише лічений кількість адміністративних центрів Російської Федерації (Санкт-Петербург,

Мурманськ, Архангельськ, Магадан, Владивосток) розташовано на морських берегах.

Клімат також є одним з важливих факторів територіального розмежування. Росія є країною переважно північній, основний масив її території представляє собою зону ризикованого землеробства. Значну частку території Росії займають тундрові і тайгові простору. Наслідком усіх цих кліматичних факторів є менша, ніж в інших країнах Європи, щільність населення, слабка заселеність території, і, перш за все, на Півночі і в Сибіру. Природно тому, що області та краю, розташовані на Європейській Півночі і, особливо, в Сибіру, будучи щодо малонаселеними, в той же час за площею далеко перевищують середньо області.

Екстенсивний характер землеробства, його ризикованість зіграли чималу роль у виробленні в російській людині легкості до зміни місць, прагненню до розширення простору, чому не в останню чергу зобов'язана Росія своєю величезною територією. Наявність великих земельних резервів створювало сприятливі умови для відтоку землеробського населення з історичного центру Росії при збільшенні норми його експлуатації. На всьому протязі своєї історії російські люди воліли не боротися проти гноблення, а тікати від нього у важкодоступні для держави райони, звідки «видачі немає», чим немало сприяли консервації найбільш відсталих форм експлуатації в центральних районах. За словами відомого російського юриста Н.М. Коркунова, «незадоволені у нас не бралися за зброю, а розбігалися».

Важливе значення у внутрішньому територіальному управлінні має і геостратегічне положення (або геополітичні фактори) країни. Росія є, з одного боку, мостом між Європою і Азією, а з іншого боку - природним бар'єром між ними. Це призводить до того, що і адміністративні центри територій найчастіше розташовуються або по рубежах оборони («засіки») давно минулих років (Белгород, Курськ, Воронеж), або є прикордонними

містами, безпосередньо зв'язують Росію з сусідніми державами (Хабаровськ, Владивосток, Благовещенськ) .

Цікаво, що Ш. Монтеск'є, формулюючи свою концепцію географічного детермінізму (висхідну, втім, до Аристотелем), тобто обумовленості характеру політичного режиму і форми правління географічними факторами, в якості ілюстрації приводив саме приклад Росії: на його думку, сама обширність російській території і суворість її клімату перешкоджають складанню демократичних інститутів і виборних органів влади.

Також важливим чинником з точки зору цікавить нас проблеми є те, що протягом сторіч Росія була країною, неухильно розширює свої зовнішні рубежі, перш за все в південному і східному напрямках. Користуючись виразом В.О. Ключевського, можна сказати, що «історія Росії є історія країни, яка колонізується». Це географічне розповзання, безперервна експансія також природним чином приводили до появи нових міст, адміністративних центрів, розмежування регіонів.

Сама просторова протяжність, величезні простори країни також були найважливішим державотворчим чинником. Простору країни ставили природний бар'єр подальшому зміцненню держави, особливо до кінця ХІХ ст., Поки засоби зв'язку і транспорту були не надто розвинуті. Можна в зв'язку з цим говорити про владу простору, розглядаючи простір як своєрідний владний ресурс.

«Управлінські розпорядження, укази і накази, нові закони і навіть новопризначений губернатор - могли досягати цього регіону лише через певний, іноді дуже значний час. Такі відчутні, гостро відчутні проміжки свого роду безвладдя, «провисання» владних відносин означали на ділі, що саме фізична відстань від центру до окраїни, від столиці до кордону ставало, по суті, своєрідним політичним чинником ».

Широту і різноманітність територій диктували і таку характерну рису управління територіями в Росії - гіперцентралізм, відтворюється на всіх етапах її розвитку, включаючи не тільки московський і імперський, а й радянський і навіть пострадянський (згадаймо хоча б призначуваності губернаторів у перше п'ятиріччя після розпаду СРСР і фактичний повернення до призначуваності сьогодні). Державна влада в Росії традиційно не довіряла регіональній владі, і прагнула, тому, каналізувати на себе прийняття навіть тих рішень, які за своєю природою зовсім не вимагали прямого втручання держави і цілком могли б бути вирішені на місцевому рівні управління (таких, як конкретний склад місцевого апарату влади та рівень його матеріального забезпечення, дозволи на відкриття виробництв і будівництво, і т.д.).

У той же час цей надлишковий, дріб'язковий контроль за діями регіональних влад парадоксальним чином приводив і до фактичного самоврядуванню територій (і їх некерованості з боку держави): розуміючи нездійсненності багатьох, якщо не більшості, владних велінь центру, регіональні та місцеві влади переходили на шлях позазаконних і безсудних розпоряджень, приписок, підтасувань. У результаті виникав своєрідний інформаційний вакуум центру, що загрожував реальне територіальне управління.

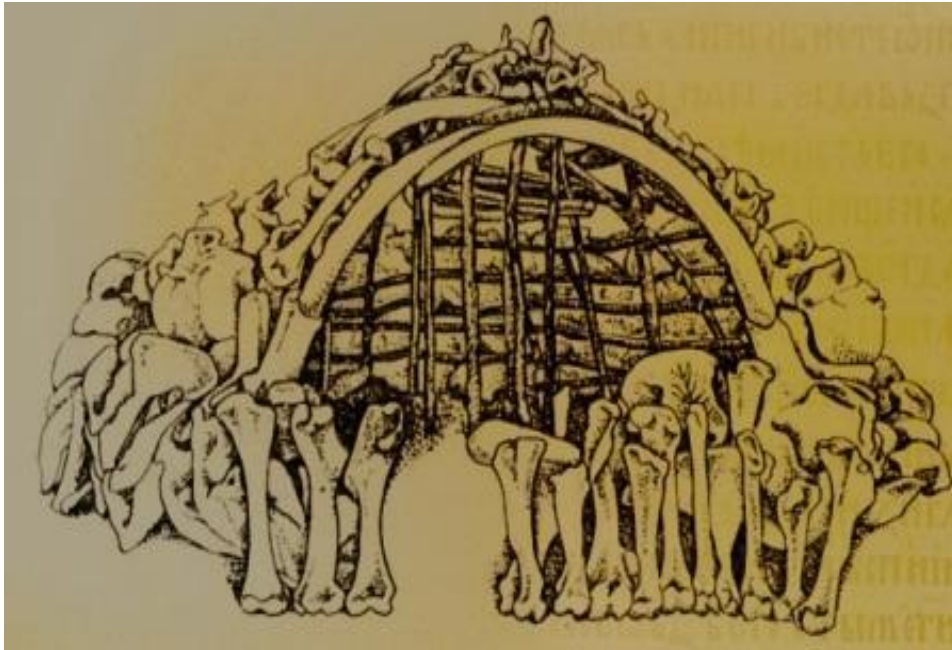
Поселення кроманьйонців.

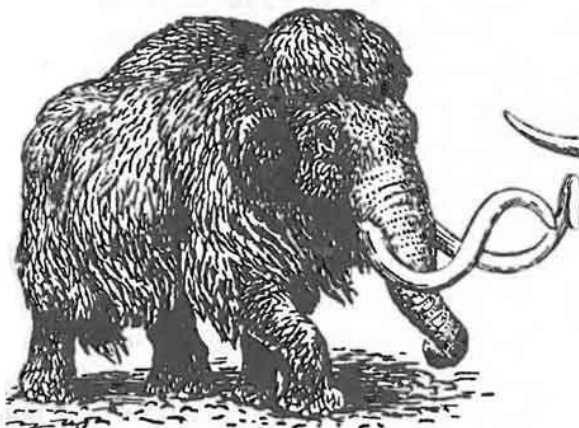
Ручне рубило

Житло архантропів (первісних, давніх) людей

Верхнеплейстоценовые животные

мамонт

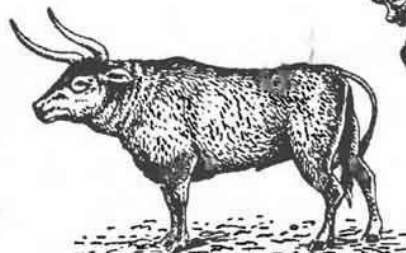
шерстистый носорог

северный олень

мукусный овцебык

первобытный бык

пещерный медведь

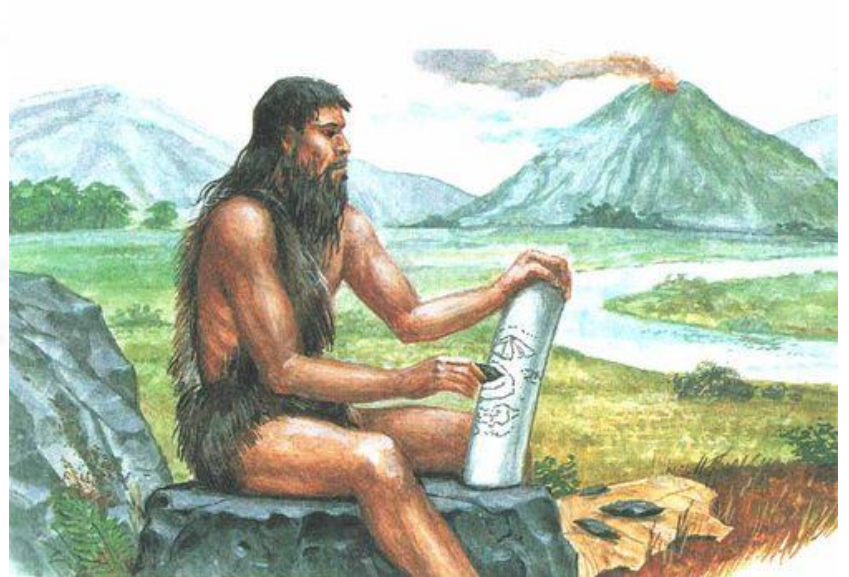
песец

лемминг

Палеоліт. Стилiзовані жіночі статуетки з бивня мамонта, знайдені при розкопках Мізинської стоянки.

Житло архантропів з кісток вбитих тварин

Знаряддя праці неандертальця

Трипільська кераміка

Монета скіфського царя Атея. Бронза

Мізинський браслет із ікла мамонта на національній монеті.

Золотий гребінь з кургану Солоха

У цей час перебуває в Ермітажі. Дослідження проводилися у 1912–1913 рр. До розкопок професора Веселовського М. І. курган мав вигляд земляного пагорба вісімнадцяти метрів заввишки, а його діаметр сягав 100 метрів. В кургані було відкрито дві усипальні. У центральному приміщенні, пограбованому ще в давнину, були знайдені кістки покійника, амфора, бронзові вістря до стріл, золоті бляшки, голка тощо. За залишками кістяка встановлено, що похована вельможна жінка.

Друга поховальна комора належала особі, яку вважають скіфським «царем». Поховання не було пограбованим, де знайшли —

- зброєносця царя (кістяк)
- його слугу(кістяк),
- кістяки п'яти коней
- царського конюха (кістяк).

На кістяку особи, котру вважають вельможною особою або царем, було знайдено п'ять пластинчастих браслетів: три на правиці і два на лівій. Біля нього були покладені бронзовий шолом греко-скіфської роботи, бронзова булава, шедевр золотарського мистецтва — золотий гребінь, срібний посуд грецької роботи тощо.

Солоський гребінь 12,3 сантиметрів заввишки, його вага — 294,1 грами. Має три яруси (знизу вверх):

- сам гребінь з чотиригранних зубців, яких дев'ятнадцять
- фриз з зображеннями левів, яких п'ять
- скульптурна група з батальною сценою.

Житла трипільців, побудовані по колу

Закріплення вивченого матеріалу Запитання

1. Назвіть періодизацію в історії України ?
2. Як ви розумієте поняття «історіографія» ?
3. За допомогою яких джерел вивчають історію ?
4. Чи вразило вас щось з почутого матеріалу ?
5. Що таке «археологічні пам'ятки» ?

Підбиття підсумків.

Д/З:

1. Вивчити конспект.
2. Опрацювати відповідний параграф у підручнику (зробити короткі тези з прочитаного).
3. Проглянути і проаналізувати відео.
4. Скласти порівняльну таблицю з давніми періодами в історії людства.